

(המשך מעמוד 17)

היתה לכך סיבה טובה. באותה מלחמה. הראשונה במלחמות הקטל הגדולות של תקופתנו. בלט בשני הצדדים שפע רב של גנרלים גרועים — מהם אחדים שחוסר כשרונם מדהים ממש. בין אלה בלט גראנט לטובה. אמנם היה חרוק מאוד מלחיות מצביא גאוני. הוא נחל מפלות למכביר. לא פעם סמך על התקפת חזיתית — המתכונן הכוח לקטל המוני. קרב של קולדהארבור איבד 6000 איש תוך שעה אחת. בהתקפת מצח חסרת תועלת. במערכה האחרונה והמכרעת שלו. איבד בכל קרב המוני חיילים. אולם גראנט הצטיין בשתי תכונות חשובות במלחמה: דבקוּת במשימה וכוּח־החלטה בלתי־מתערער. חוץ מזה הצטיין אופיו בפשיטות עילאית, בטובליב וביחס חיובי לבני־אדם.

הנשיא אברהם לינקולן אהב והעריך אותו. פעם, כשר סיפרו לו אויביו גראנט שהגנרל הוא שיכור כרוני. השיב הנשיא: "הגידו לי מהו סוג הוויסקי שהוא שותה, ואני אשלח ויסקי זה גם לשאר הגנרלים שלי". בתום מלחמת־התשה ממושכת. קיבל גראנט את כניעתו של הגנרל לי. המצביא הדרומי שהיה מוכשר ממנו. גראנט הפך אליל ההמונים.

בינתיים נרצח הנשיא לינקולן. ובמקומו בא סגנו. אנדרו ג'ונסון. שהיה לא־יוצלה כמו הנשיא (לינדון) ג'ונסון של ימינו. שהגיע לשלטון אחרי רצח ג'ון קנדי. בבחירות הבאות הציג גראנט את מועמדו, והוא השיג ניצחון מזהיר בקלפיות.

במשך שמונה שנות כהונתו הצליח גראנט להנחית את עצמו כנשיא גרוע מאוד.

הוא לא היה טיפס, וכמה מהחלטותיו היו אמיצות ונבונות. אבל הפשטות וטוב־הלב. תכונותיו העיסריות. היו בעוכריו. הוא רחש אימון לאנשים, שניצלוהו ללא רחם. אווירה של שחיתות נוראה התפשטה במדינה. שוד הדרום המנוצח. המתואר כה היטב ברומאן חלף עם הרוח. הוסיף לאקלים המושחת הכללי.

שעורויה רדפה שעורויה בושינגטון, וכי מהמקורכי גראנט התפרסמו כאופי השחיתות. רבים החלו חושדים גם בגראנט עצמו.

טופו היה עגום. כאיש פרטי השקיע את הסכנותיו בבנק שייסדו כמה נכולים. שפשו את הרגל. אמונתו בבני־אדם גרמה לו חורבן סופי. כדי להציל את מישפחתו מהסתערב החל כותב את זיכרונותיו, כשכבר שכב חולה בסרטן־הגרונן. הספר נחל הצלחה רבה אחרי מותו. הוא נפטר ימים מעטים אחרי שסיים את כתב־היד.

בולאנגיה: היסוס על הסוס

אחד הדברים המפתיעים בכל פעם מחדש את סוגי־האלילים הצבאיים. וצרכני־הכאריזמה. הוא שגיבורם התורני מתגלה, לפתע, כאיש חסר אומץ־לב. **דוגמה ראשונה כזה היה הגנרל ז'ורז' בולאנגיה, שהטיט את חיתתו על צרפת ערב פרשת דרייפוס, כסוף המאה שעברה. הוא היה כימעט טיפוס קלאסי של גנרל בעל זומרה פוליטית.** הוא היה בן 33 כאשר התמוטטה האימפריה של

קלאוזוביץ המדיניות, ועל כן כפוף הגנרל למדינאי ומבצע את "המשך המדיניות באמצעים אחרים."

נפוליון השלישי. לפני כן הצליח לרכוש לעצמו שם כחייל מוכשר, ותיק של ארבע מערכות בשלוש יבשות. הרפובליקה החדשה פינתה את הגנרל הצעיר. בעודו קצין בצבא הסדיר, נמסרה לו כהונת שר־המלחמה. צרפת של אז היתה אכולת שינאה ורגשי־השפלה, בעיקבות המפלה המהירה והמקדימה שהנחילו לה הפררי סים ב־1870. לעומת הגנרלים הצרפתיים הכושלים. שהתחרו ביניהם בחוסר־כישרון באותה מערכת, בלט בולאנגיה לטובה. ההמון קרא לו "הגנרל האמיק". והכניס לעצמו לראש שהוא יהיה המצביא אשר ינקום את נקמת המולדת השדודה ויחיה לה את המחונות שנקרעו ממנה. סביב בולאנגיה התלכדו כל היסודות הלאומניים וה־ריאקציוניים של צרפת. יורשי נפוליון ויורשי בית־המלוכה הצטרפו למחנהו. על אף שינאתם ההדדית. **השאיפה להאדרת הצבא, והשינאה דרמוק־**

רטיה הפרלמנטרית, שאיפת־הנקם הלאומית הפכה, בדמיון ההמונים, לאכיר על סוס לבן, נואל ומושיע.

מול פני הסכנה החליטו המנהיגים הפוליטיים להיפטר ממנו. הוא סולק מן הצבא בטענה שביקר פעמיים בפאריס מבלי שקיבל חופשה. מייד נבחר לפרלמנט. ברוב עצום. **כד צרפת חיכתה שהגנרל יבצע, סוריסוקה, את ההפיכה שלו. דרעת רבים, היה מצליח כי נקד. אולם משום־מה הוא היסס. הזמן עבר, והי גנרל לא יכול היה להחליט.**

אויביו החלו לועגים לו בגלוי. אחד מחברי־הפרלמנט קרא לעומתו: "אדוני. בגילך נפוליון כבר היה מת" (נפוליון נפטר בגיל 52, בולאנגיה היה אז באותו גיל). לבסוף החליטו ראשי הרפובליקה להקדים תרופה למכה. הוגש נגדו מישפט, והוצאה פקודת־מאסר. ואז, לתדהמת כל חסידיו. ברח הגנרל האמיק לחו"ל. זה היה הסוף. הוא נדד באירופה. הורשע בהעדרו בעוון בגידה. כעבור שנתיים איבד את עצמו לדעת. **מדוע בגד בו אומץ־לבו ברגע המכריע? מה מנע ממנו לקבל את החלטה, שהכריזו עליו? יש כאן אחד הפאראדוקסים של הגנרל הפוליטי בתור שכזה.**

קלאוזוביץ: המפקד הוא משרת

האדם הפשיט יודע שהחיל מסכן את חייו בקרב. אומץ־לבו הוא חלק ממיקצועו.

משום־כך האמון האדם הפשוט שהגנרל חייב להיות סמל של אומץ־לב. ככל שהוא מצליח יותר במלחמה. הוא נראה להמון אמיק יותר. אין ההמון מסוגל להבחין, כמובן. בין אומץ־לב גופני ובין אומץ־לב רוחני — אומץ־לב הדרוש לקבלת החלטות מסוכנות. גנרלים רבים בהיסטוריה הצטיינו באומץ־לב גופני רב. רק בעת האחרונה. עם שיכלול דרכי־התקשורת. התרחקו הגנרלים מן החזית, ואינם נמצאים עוד בטווח האש של חיל־הרגלים.

אולם אפילו אומץ־לבו הגופני של אדוף, הי קונה לו שם, אינו ממשמעותי כשמדובר על הצדד רך לקבל החלטות פוליטיות. שום דבר בדרכו שיה האדוף המצליח אינו מכשיר אותו לכך.

כל חייל מבצע פקודות. גם החיל העליון — הרמטכ"ל — מבצע פקודות של הרשות הממונה עליו. מן המפקד הראשי ועד מפקד־החוליה. כל חייל מקבל ומוסר פקודות. צבא טוב מעודד את מפקדיו לקבל החלטות ולגלות יוזמה עצמית. אולם גם צבא טוב מגביל יוזמה זו בסייגים חמורים מאוד. יש תמיד תחום ברור וקבוע לסמכות־ההחלטה. והיא תמיד במסגרת מיקצועית מובהקת. הן בדיקטטורה של היטלר. הן בדימוקרטיה של צ'רצ'יל. לא ניתן לגנרלים להתערב בכל צורה בתחלשות פוליטיות. הדבר נובע מעצם מהותו של המיקצוע הצבאי. בספרו המונומנטלי על המלחמה. קבע הגנרל הפרוסי קארל פון־קלאוזוביץ. שהיה בעצמו קצין מיקצועי תורשתי. שהמלחמה היא "המשך המדיניות באמצעים אחרים". פסוק זה. המצוטט לא פעם בהקשר כוזב. בא לקבוע שאין משמעות לניהול מלחמה. אם אינה משרתת מטרה מדינית. מאחר שניהול המדיניות הוא בידי הממשלה. נגזר על הגנרל בכל התקופות לבצע משימות הנקבעות מחוץ למיסגרת הצבאית עצמה.

מכאן שאין המיסגרת הצבאית מכשירה את הקצין לקבל החלטות כדשחקן, מחוץ לתחומו הצר. למרות שהוא משרת כל חייו את המדיניות, ההחלטה המדינית היא ממנו והולאה.

משום כך אין זה מפליא שגנרלים מצליחים מגלים לפתע. כמו בולאנגיה ומשה דיין. הססנות מוזרה כשמוטל עליהם להחליט החלטה פוליטית. תקופות־ההיסוס הארוך כות של דיין ערב כל מערכת־בחירות. כשעליו להחליט אם לפרוש או להישאר במילגמה. אינו לחמה פסיכולוגית. כפי שנדמה לסוגדיו. כושר־ההחלטה של הגנרל אינו אלא אגדה. אפילו פוליטיקאים קטנים. כמו הארי טרומן ערב הפצצת הירושימה. מגלים לא פעם כושר־החלטה רב הרבה יותר.

יש משום אמת בכדיחה שהתלכדה בארץ לפני 5 שנים: "כשששכנו חושב, אומרים שהוא מהסס. כשריין מהסס, אומרים שהוא חושב."

נפוליון: גנרל של תדמית

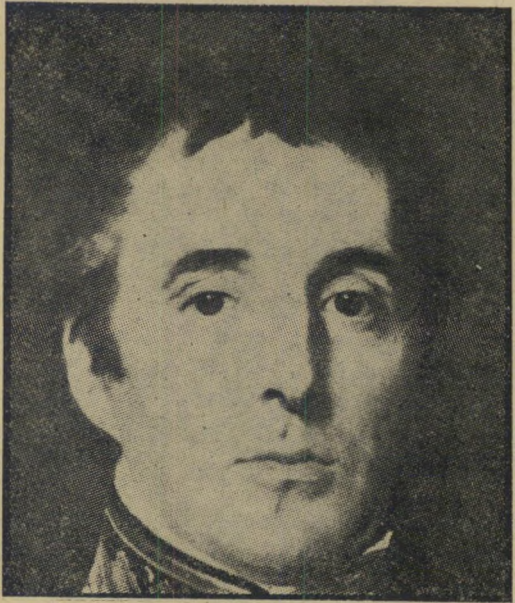
מה קורה כאשר גנרל מצליח לתפוס בידו גם את הסמכות המדינית העליונה? כאשר אינו רק מבצע מדיניות. אלא גם קובע אותה? **הדוגמה הבולטת ביותר לכך היא פרשת חייו של נפוליון בונפארטה, קצין מיקצועי, יליד אי איטלקי (קורסיקה) שפוצח לצרפת רק ערב לידתו. במרבית שנות שילטונו היה דיקטטור פוליטי ומפקד ראשי של צבאו.**

על הצלחתו בשתי כהונות אלה נטוש ויכוח נוקב. אך אין ספק לגבי כשרונו בעיצוב התוצר העיקרי של חייו: האגדה של עצמו. הוא עבד עליה בכל יום של חייו. עד רגע מותו כגולה מושפל באי נידה. הוא לא אמר דבר, ולא עשה דבר, מבלי לחשוב על ספר־ההיסטוריה. הצלחתו בכך הייתה כה פנטסטית. עד שכיום קשה מאוד למתח עליו ביקורת בכל שטח שהוא. הוא היה, בלשון ימינו. "גנרל של תדמית".

נפוליון הגנרל נחל כמה נצחונות מזהירים. בייחוד בצעירותו. אולם בהמשך דרכו ניהל כמה מערכות כוש־לות ביותר. חוסר־הדימיון שלו בקרב בורודינו (המתואר

בספר מילחמה ושלום) ומחליו במערכתו האחרונה. שנס־תימה בוואטרלו. הם כה מדהימים. עד כי חסידיו נאל־צים לתרצם במצב הירוד של בריאותו. אולם הפולחן הנפוליוני. שנשמר עד היום. כימעט מונע ראייה מפור־כחת של הדברים. נדמה שרק בימינו מתחילה ביקורת או־בייקטיבית יותר.

כמדויק היה נפוליון אסון לאומי. כמו היטי נר אחריו. הוא הצליח לאחד נגד ארצו את כל העולם. מעולם לא קבע לעצמו יעד מציאותי.

ולינגטון החרג האנגלי שבין הגנרלים, היה מצביא ומדינאי בעת ובעונה אחת, החליף את הפיקוד עם כהונת שר, הצליח בשני התפקידים.

שניתן להשגה. הוא שפך את המשאבים המוגי בלים של צרפת לתוך הרפתקות חסרות־שחר, כמו הפלישה לרוסיה או הנסיון ליטול מכריטי־ניה את השליטה בימם.

כמדויק לא היה נבון יותר מהיטלר, ורק האגדה שייצר מבדילה אותו מירשו המטורף. היטלר. אגב, פיקד על כמה ניצחונות צבאיים מזהירים. תוך התעלמות מעצת אלו־פיו הבכירים. אף שלא עלה מעולם מעל לדרגת טוראיר־ראשון בצבא.

למרות הילת־הגאונות שייצר לעצמו, הצי טיין נפוליון בכך המינרעות המסורתיות של גני רל מיקצועי העוסק בפוליטיקה: לאומנות קרי ציונית, ביזבזו המשאבים הלאומיים, איראית הגבול ההגיוני המוכתב על־ידי הערכה מפוכ־הת של יחסי־הכוחות.

ולינגטון: האנגלי שבחבורה

אם לכל כול יש חריגים. הרי ארתור ולסלי. הדוכס מוולינגטון, היה חריג בין הגנרלים הפוליטיים — אולי בגלל היותו אנגלי.

כמו יריבו בשדה־הקרב, נפוליון היה ולינגטון טון קצין מיקצועי, שנחל ניצחונות מזהירים בגר צעיר. אולם בכך נגמר הדמיון. המצביא האנגלי־אכסני היה איש קירור, שקוד ומאוזן מאין כמותו, בלתי־חברותי, ואדיש לתדמית.

יתכן שהצלחתו של ולינגטון בפוליטיקה נובעת מן העובדה שעסק בה כל חייו. משהר נעוריו היה קצין ופוליטיקאי לסירוגין וברזומתי. עוד לפני הגיעו לגיל הבגרות היה חבר הפרלמנט האירי (שם השתקעה מיש־פחתו). כקצין נשלח להודו, ושם כיהן בעת ובעונה אחת כמפקד צבאי וכיועץ מדיני. בהצליחו בשני התפקידים גם יחד. בימי המלחמה נפוליון החליף מדי פעם את הפיקוד בשדה של כהונת שר בממשלה.

כגנרל היה מארגן עילאי. חרד לאספקת חייליו (שלא אהבו אותו מעולם). זהיר ונודע כאחד. מעולם לא הפסיד בקרב. תוך שימוש נכון בכוחותיו המוגבלים, התיש את האויב הצרפתי במערכה הממושכת על פורטוגל וספרד. את ניצחונו הסופי — ואטרלו — נחל בעזרת שניאותיו המזורות של נפוליון, והופעת הקורפוס הפרוסי ברגע המכריע.

אחרי הניצחון חזר ולינגטון לפוליטיקה. כימעט כל הכרעותיו היו נבונות ושקולות. ולעיתים קרובות היו בלתי־פוסולריות. מעולם לא היסס לעשות את הנכון בעיניו. גם מול התנגדות ההמון. לעולם לא נכנע לייצרים לאומניים אירציונליים. אף שהיה ריאקציונר. לא התנגד לפורמות שראו לו בלתי־נמנעות. בקיצור: "דוכס הברזל". כפי שבנקרא. היה אחת מאותן הדמויות המשג־שגות במיוחד בבריטניה — אדם מאוזן, שאינו מצטמצם בתחום מיקצועי צר אחד.

הדוגמה של ולינגטון מוכיחה שגנרלי אינו חייב להיות כלי פוליטי, פחדן רוחני, ריאני ציונר ללא־תקנה, או לאומן שלוח־רסן. אלא שי רוב הגנרלים הפונים לפוליטיקה מתגלים כבעלי תכונות אלה.

(כשכוע הבא: מה קורה לאוסרי צה"ל — ולמה?)